

# JACOBÉ

Joaquim Ruyra



**LA RESISTÈNCIA**



Jacobé

Joaquim Ruyra

**LA RESISTÈNCIA**

Títol: *Jacobé*.

Publicat per LA RESISTÈNCIA.

[laresistencia.cat](http://laresistencia.cat) / [info@laresistencia.cat](mailto:info@laresistencia.cat)



Creative Commons · Reconeixement · No Comercial · Sense Obra Derivada 4.0 Internacional  
([CC BY-NC-ND 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)).

Del text, 1902, Joaquim Ruyra (amb què guanyà aquell any la Copa Consistori als Jocs Florals de Barcelona, per bé que no es va publicar fins el 1920 en la reedició de *Marines i boscatges* sota el títol de *Pinya de rosa*).

Del «Glossari» (p. 29), Xavier Borràs.  
D'aquesta edició, 2017, *La Resistència*.

Ha vingut la tardor, aquell temps en què les fulles cauen i en què els malalts s'entristeixen, sentint l'esfullament de certa cosa viva que se'ls va desmaiant al cor. El vent, al passar per les arbredes, sembla que mormola paraules de les quals se deixa mig endevinar el sentit fatídic per llur trista entonació i per l'esgrogueïment que produeixen a totes les plantes. De bella nit, s'ouen cruiximents estranys. La naturalesa gema i decau. I joestic en que no és pas el fred, lo que l'atueix, perquè mes freds son els dies en què l'ametller floreix somniant la primavera, i tant o més fredes les hores de l'abril en què tot somriu d'esperança. No, no és pas el fred: és una mena de mort que passa per la terra obeïnt a un ritme anyal, per l'estil que passa periòdicament la son sobre els nostres ulls.

El dia és lleig. La blavor dels llunys desapareix sota la boira. Els núvols projecten ombres erràtiques sobre els plans i les muntanyes. El sol ha perdut l'alegre resplendor que entusiasmava i feia cantar cigales: guaita de tant en tant amb un mirar esllanguit, i clapeja la terra de taques grogues i somortes que es van apagant de seguida amb un deix de melangia inexplicable. La nostra marina no és ja pas el país entre blau i daurat del bon temps d'estiu. Ja no brilla la ginesta en els penyals, ni guspireja la pols de mica en les platges, ni les cases del poble conserven la blancor enlluernadora d'un mes enrere, agrisades ara per la humitat i ennegrides a llenques pel rastre dels regalims.

Me passeio amunt i avall de la platja.

Els llaguts, afilerats per la popa a llurs estaques, s'inclinen cap al mar amb un posat enyoradís. No han pogut sortir per mor del temps.

Al mig del sorral veig un grup de pescadors en vaga i m'hi acosto. Estan drets, uns amb les mans a la butxaca i altres amb els braços plegats sobre el pit, examinant atentament les negrors de l'horitzó. Arribo a llur costat, i ni es giren poc ni molt a mirar-me. Un d'ells diu:

— La gropada es menja el vent.

Tots callen, i al cap d'una bella estona un altre afegeix:

— No es pot dir en què la darà, però els senyals són de **gargalada**.<sup>1</sup>

I en cosa de mitja hora no els sento una paraula més. M’han fet pensar en una colla de devots que, acoblats davant d’un faristol, llegeixen un gros llibre de **chor**, tots muts i a peu dret, i, si algun tal vegada mormola quelcom de la lectura, els altres resten impassibles sense alterar llur atenció ni prendre’s tan sols la d’escoltar-se’l.

Bé n’hi deuen trobar, de coses a llegir, en l’horitzó del mar, aquests pescadors. Jo els deixo, cansat de la llur eixutesa: me’n vaig cap a la raconada de llevant, i m’assec al pedrís de ca la dida, sota l’emparrat de pàmpols mústics. Heus aquí la casa més alegre de totes les que em pinten els records de la meva infantesa, i, Déu m’ajudi, ara no goso quasi entrar-hi: tan sense consol és la desgràcia esdevinguda a les dues dones que hi viuen. I, a fe, jo les havia conegudes ben venturoses.

La dida, certament, havia passat moltes penes mentre va viure el seu marit, en Catre-venc, serrador francès que treballava a la mestrança i tenia el mal vici d’embriagar-se; però quan me va criar a mi ja era vídua: en Catre-venc havia mort a la flor dels anys atuit pels seus propis excessos i pels de la seva nissaga d’embriacs. La bona dona va plorar el difunt i va trobar la pau i el benestar sobre el seu cadàver. Havia romàs força bé d’interessos: tenia la seva casa, la seva rendeta, i salut i bones mans i ganes de treballar. A les vetlles feia filet d’espart; i de dia, quan la bugada, la cuina o **l’esterreig** no la’n destorbaven, agafava el coixí, i el joliu cant dels boixets s’espargia per la casa, *esparvillant* [espavilant]<sup>2</sup> el canari, que de seguida es llançava a barrejar-hi la seva refiledissa.

Tenia una filla quatre anys més gran que jo, la Jacobè, a qui el seu pare havia tret aquest nom estrany per no haver sabut mai girar la llengua a pronunciar el de Jacobeta. Pobra noia! Se pot ben dir que ella fou qui em va desmamar. Me gronxava al bressol, me rentava, me pentinava... En els meus records més llunyans, la veig baixar de la font per

---

<sup>1</sup> Trobareu, al final del llibre, un glossari dels mots que no es troben al diccionari normatiu i que hem marcat amb negreta.

<sup>2</sup> Els mots marcats en cursiva són o bé dialectalismes o bé barbarismes. En tots els casos, entre claudàtors, hi trobareu la forma estàndard.

la torrentera entre blavoses atzavares, amb el cantiret al cap, les mans en l'atuell i els braços graciosament arquejats i nusos, caigudes les maneguetes colzes avall. Això era en temps d'estiu. Me sembla que veig l'estesa de sol i que sento el cant de les cigales. Ella baixava saltironant com un **xorrumet**, se m'acostava tota acalorada, panteixant i rient, i mentre me donava beure, m'inundava amb les bovors de sol i les flaires boscanes de què estaven impregnats els seus cabells i les seves robetes espellifades.

Jo li deia la teta, designant-la amb aquest tendre nom que en moltes famílies es dóna a la germana gran, segona mare dels altres germanets. I, efectivament, tenia per a mi quelcom de mare, de germana i d'amiga. No puc pensar en cap de les meves primeres diversions que no hi hagi d'associar la imatge d'aquesta noia. Ella, amb fils de gasoses, trossos de pèl de seda i hams rovellats, que li regalaven els palangrers, guarnia les canyes de les meves pesqueres. Ella aplaudia els meus èxits quan jo agafava alguna mabreta o alguna agullota prou innocents per a deixar-se enganyar per aquells pobres artificis.

— Això és plata viva! —exclamava—: això és el més bonic de la mar!

Tal vegada s'aixecava les faldilles, posant-se-les entortolligades a l'entrecreix, i, ara seguint l'ona que s'enretira i ara fugint de la que avança, fotjava amb els peuets ací i allà, descolgant de la sorra xopa unes cuques vermelles i lluent com coral mullat.

—Cuques de platja, Minguet! —cridava—. Aquest sí que és un esquer que no falla!

Tal vegada s'asseia al meu costat i, quieta quieta, amb els ulls baixos i les manetes amagades sota el davantal, resava parenostres i més parenostres perquè Déu me concedís bona pesca.

La platja era el lloc de les nostres preferències. Hi corriem, hi fèiem tombarelles, hi jugàvem a pedralta o a **sotet**, hi cercàvem petxinnes... A voltes ens entreteníem a fer enfellonir la mar insultant-la i tirant-hi sorrades.

— !Mira com s'estufa, la vella reganyosa! Veus?... ¿Sents com ronca? Apa, aquí, berra! Escumeja: no ens arribaràs als peus.

A còpies de mirar de fil a fit les onades, que anaven arribant, i de creure-les sensibles a *l'agravi* [al greuge], ens semblava que les vèiem créixer, botir-se enfellonides, apressar llur *embestida* [investida] i abordar-se cap a nosaltres amb brams de fera enrabiada. Era un plaer que tenia quelcom d'esborronador. A voltes, després de dinar, ens adormíem tranquil·lament a l'ombra d'un llagut, amb els polsos frec a frec i els cabells a la barreja.

Un dia vàrem trobar un corn marí molt gros, ja buit de dins, rentat per l'aiguatge i la sorra, i eixugat pel bon sol de juny.

De seguida la Jacobè va descobrir-hi les més admirables virtuts. Se'l va posar a l'orella, i escolta que escoltaràs, sense moure les parpelles ni quasi respirar. Després va donar-me'l a mi.

— Escolta, Minguet: no et moguis ni et postiquis: veuràs, si en sentiràs, de coses! Aquest corn és una mena d'orella d'os. Té: veus, el cau? Ha estat llargues nits i llargs dies al fons del mar parant ment a tots els sorolls... i encara li rebomboregen per dedins. Sents?... Uuu!... Això és la fressa del vent. També hi ronca la maror. Vés escoltant. Com més escoltis, més clar ho sentiràs tot: la tronada, la pluja, el vent, totes les remors del temporal. Jo fins hi he sentit un ai llastimós. Reina pura!, que devia ser d'algú que es negava!

I, efectivament, en aquells temps d'innocència, i que en feien somniar, de coses, els sorolls d'un corn!

La Jacobè era entremaliadota, però no me'n deixava ser a mi. Me vigilava que ni la mainadera més curosa i temorena.

— Minguet, no t'asseguis a la sorra molla, que podries agafar dolor. Minguet, no et llevis la pallola, que el sol t'entraria al cap. Minguet, no passis per aquí. Minguet, no passis per allà.

No era cap raresa que, seguint els seus consells, estigués jo com un santet, mentre que ella xopejava per l'aigua, trescava per les roques o s'enfilava als penya-segats a collir-hi ginesta o a cercar-hi les flors que a cops de pedra havia fel caure dels arbrets d'atzavara.

Aquí tot me la recorda; i més que res aquest escamot de roques que, espargides per la cala, reganyen a flor d'aigua llurs herbatges arraïmats de color d'or vell. Me fan l'efecte d'un pedestal sense estàtua.



Damunt d'elles hi esqueia d'allò més la figura d'aquella noia de cames llargues i formes anguloses, amb els vestits i els cabells banderejats pel vent.

Mes no havia pas de durar sempre, la infantesa. Varen anar passant els anys, jo vaig haver d'estudiar, i la Jacobè va tornar-se de dia en dia més casolana i treballadora. El seu cutis s'esblanqueïa i afinava, i la color de ses galtes prenia la suavitat d'un reflex de roses sobre un gerro puríssim de porcellana. Les seves formes de nena s'anaven modificant, modificant... Se diria que el temps les treballava com un hàbil artista: omple aquí, buida allà, estira això, arrodoneix allò, les anava embellint i amplificant totes; ja inflant les ones de la rossa cabellera com si les ufanés amb aquell buf primaverat que fa créixer l'herba; ja estufant suaument el pit i les anques, ja esllanguint la cintura, ja amb ditadetes màgiques obrint graciosos clotets en els colzes, en els nuets dels dits, en la barba i en les galtones. Jo vaig presenciar en gran part aquestes transformacions sense parar-hi gaire esment; però en això vaig estar tres o quatre mesos fora del poble, i quan vaig tornar a veure la Jacobè vaig restar amb un pam de boca badada.

Certament a setze anys era una galant minyona. Tota ella tendrejava com una delicada flor d'hivern. No es pot dir que fos robusta, però estava sana i no li mancava mai delit. S'aixecava de bon matí com els aucells de bosc, i no es cansava de treballar, ara **xacutant** en el coixí, ara rentant roba en el *safaretx* [safareig], ara netejant i endreçant les coses de la cuina. Donava bo de veure-la trastejar dels fogons a l'aigüera i de l'aigüera a l'armari cantoner, tan polida, tan xamosa, amb els braços esmanegats, que ressaltaven amb una riota calenta de pressegueret florit sobre la blancor llampeguejant de les rajoles de València.

Solia estar de bon humor: sovint cantava, reia o xerrotejava gaiament. No obstant, algunes vegades jo havia reparat que les seves nines, d'un blau fosc i tan grosses que se li menjaven quasi tot el blanc de l'ull, prenien un esverament, una fixesa penosa, una obagor pròpia dels ensomnis ombrívols. Mes ¿qui n'havia de fer cabal?

Un dia que li vaig reparar molt sovint aquest posat de tristesa, li vaig dir:

— Tu enyores aquells capgirells que fèiem a la platja: ¿oi, Jacobè?

Ella esclafí a riure amb un aire mofeta i graciós, traient una mica la llengua, mig mossegant-se-la, per entre les dents immaculades.

— I ara, Minguet! Vols-te fer jo et toc! —exclamà—. No en caldria d'altra, sinó que me n'anés a **guimbardejar** per la platja! Tu sí, que encara en deus tenir ganes... i no és estrany; però jo, tan gran!... On tens el cap, Minguet? —me va pegar una esquenadeta—. Vés, vés en nom de Déu, criatura. Altra feina tinc tallada.

I, plantant-me amb una giravolta rumbosa, se'n anà eixerivida a les seves tasques.

Això de [Ø] que se'm tingués per criatura era cosa que em mortificava; mes, per a la Jacobè, no hi hagué remei: vaig ser sempre el menudet, el petarrell de la casa. Encara jo no hi entrava, de tornada dels estudis, per les festes de Nadal o a fi de curs, ja es posava a escandalitzar amb la seva xerrameca harmoniosa, plena d'exclamacions, i amb uns crits i un espinguet que se la sentia d'una hora lluny.

— Mare! o mare! on sou? Sabeu qui ens ha arribat? El nostre petit, en Minguet. Oidà! qui ho havia de dir? No n'estarà poc, de contenta, la mare! Verge Santíssima, i com has crescut, caronet de la teta! Què prendràs? Vols menjar peres... pa amb confitura?... Mare! veniu, cuiteu! Ens ha arribat el petit! aquí tenim el petit!...

Vaja, per més que tan bon acolliment bastés a ofegar tots els sentiments que no fossin tendres, aquests pics de petit resultaven ben ofensius, per a un home de dotze anys complerts.

Per altra part, la Jacobè i la dida estaven geloses de la meua dignitat. Si algun xicot pescador entrava a conversar amb mi i em tutejava, com era molt natural, les dues dones hi feien una cara de tres Déus.

— Qualsevol gos sap més de *modos* [maneres] que aqueixos murriets de platja! —botzinaven elles amb elles—. Heu vist, quines franqueses! Deuen figurar-se que tracten amb algú del seu braç!

I, entre els veïns tot era donar-me importància.

— Aquest noi, aquí on el veieu, és l'hereu més ric del poble: un senyoràs que trepitjarà més catifes que cap marquès; sinó que és de pasta d'agnus i estima els pobres com un bon Jesuset. Ell s'enraona amb qualsevolga, tan senzill, tan franc; però això no vol dir que un hom s'hi hagi de prendre llicències... Doncs... i la moral de les persones?... Fillets, s'ha de respectar a cada u per lo que és.

La Jacobè era en aquestes coses la més exagerada. Així que sabia que jo havia tret bona nota als exàmens, ja corria a fer de nunci pel barri.

— En Minguet s'ha examinat. Oidà! No n'heu sentit a dir res? Sembla mentida! Sembla mentida! Si tol el poble en va ple! Aquest noi serà un savi. Les *retòliques*, que sortien d'aquella boca!... Els mestres se'n feien creus. Carets de Déu, li han donat un *prèmit* que ja, ja!... No es parla de res més.

Ella i sa mare no podien anar a cap fontada o aplec a què no em convidessin; i ambdues s'escarrassaven a obsequiar-me i no apartaven de mi la vista, alegrant-se amb la meva joia i afligint-se de la meva indiferència, com si llur festa no consistís més que en la meva satisfacció. I quan tornàvem de la grifolda, si la vesprada era fresca, la Jacobè no trobava prou abrigalls a posar-me. La dida solia reprovar-li-ho.

— Sempre aquest mateix **palettrís** d'engavanyar el menut! Que et tornes lira, noia? Per què me l'emboliques ara, cap i tot, amb el tapaboques, que fins li tanques els espiralls?

— Ja li surten enfora els badiuets del nas, dona! Que voleu que se'ns constipi? Deveu pensar que aquest infant és com nosaltres, santa cristiana... i ell és de fusta de senyor... més delicat que una englantina.

— Però que no ho veus, que suarà les freixures? Oi, Minguet, que t'abriga massa?

— Oi, manyac, que ningú et sap gomboldar com la teta?

Què havia de contestar, jo? Me deixava enfarcellar i callava per més que hagués d'anar patint tot el camí.

A la platja de Santa Cristina hi havíem fet excursions delicioses algunes tardes d'estiu, Allí, mentre la dida i el mariner que solia acom-

panyar-nos amb el gussi coïen el sopar en fogons improvisats amb quatre pedres, la Jacobè i jo gambejàvem descalços per les maresmes, cercant-hi les petxines que viuen aferrades als penyals banyats per l'onatge. Mai no n'he menjades de més gustoses. I quan, tot forategant amb el ganivet per arrencar-ne alguna, captombats a frec d'aigua, ens escometia de cop i volta una ona esvalotada, esquitxant-nos de xarbots, quins xiscles i quina tabola! Encara em sembla que veig com la Jacobè, de quatre grapes damunt de la roca, alzinava esverada el seu caparró ornat amb lliris de platja, tot ruixat de gotetes tremoladores, i com en un moment la seva cara passava de la sorpresa a l'espant, de l'espant a la consternació i de la consternació a la còmica hilaritat.

— Que et creïes estar en sec, Minguet?... Si ens descuidem!... A mi l'aigua em regala esquena avall que em fa unes pessigolles! I tu sembles un mico remullat.

Rèiem per les butxaques. I ja el sopar estava llest i les estovalles esteses a la sorra, i els grills començaven a cantar la vinguda del vespre, i encara ens recava la diversió i fèiem esgargamellar la dida cridant-nos.

Pobra Jacobè! Qui l'ha vist i la veu! Sense més ni més, sense una passió, sense una contrarietat, sense un disgust que pogués ser-ne la causa, se li ha girat una malaltia horrible: és boja.

Alguns anys enrere va manifestar certes idees estranyes; certa alteració de caràcter. La dida se me n'exclamà un dia:

— Aquesta noia diu coses que fan so d'esquerdat; i, si no se li segueix la veta, agafa unes requintes de la **ingra** de bet. Per un no-res li trenques el plat bonic, s'enfurrunya, botzina que botzina, i vinga entristir-se i emmaximar-se. S'és agraviada de tots els veïns... no s'hi vol tractar... per a ella no n'hi ha cap que tingui *modos*, ni *arbanitat*... Ara mireu's, el drap de la cuina!

No hi vaig donar importància. Bah! criaturades, rareses... res. Ho vaig tirar a la broma:

— Li heu de cercar un nuvi que la sàpiga amoixar. Les fadrinetes, amb els anys, posen mal geni.

— Oidà! —va saltar la dida rient—. Ella sí que en va, d'acasarada!... Una noia que no pot sentir parlar de saraus, gusarapa com ella sola... una noia que s'enrojola i s'amagaria sota terra quan algun minyó se la mira, i que s'encataua quan ne ve algun a casa... uix!... I... mira tu: si en ve algun que ella no ho sàpiga, ho coneix amb la nassada: ho creuries? Diu que sent fortor d'home, i corre a obrir les finestres perquè s'esbravi. Vés, casa-la, mal llamp!

Vàrem acabar per riure com uns beneïts.

Jo aleshores sols podia anar a ca la dida de tard en tard. No vaig reparar sinó que la Jacobè em rebia amb un entusiasme extremat, amb un interès una mica fora de to. Tirava un gavadal d'espigots i llenya a la llar perquè m'escalfés millor. Me polsava temerosa de [Ø] que estigués malalt. Si em trobava el front calent, s'acuitava a fer aigua de valeriana i me l'encarcanyava per força, sense escoltar les meves protestes.

— Creu a la teta, que et vol bé. Tu estudies massa, caret: això t'ha de matar.

Perfidiejava a ficar-me diners a la butxaca perquè comprés tabac d'amagat del pare. Reia, plorava de tendresa. A mi ja em semblava que aquest apassionament era exagerat i estrambòtic; però... i què?... Cadascú té les seves coses; i la Jacobè m'havia estimat sempre tant, i llavors me podia veure tan poc sovint! ...

Ara dos anys va començar a decaure. S'amagria, perdia la frescor, i agafava unes rauxes de marriment que li eren abans inconegudes. Quan s'aixecava emperesida i de mala humor, ni sols se cuidava de pentinar-se: s'asseia en una cadira, i s'hi estava hores i més hores, com lassada, tal volta de cara a la paret, sense mirar res, submergida en un negre encantament. La dida solia dir-me:

— Avui té la mala lluna: deixa-la estar.

I jo restava tranquil, com si allò fos la cosa més natural del món.

— Ja es guarirà; avui està núvol; demà estarà serè.

Déu m'havia posat una bena davant dels ulls.

L'estiu passat, al tornar de les aules a fi de curs, vaig rebre al cor una forta sotragada al comprendre tot d'una la terrible veritat. La Jacobè estava feta una calavera. Magra, tremolosa, amb els ulls fondos i el mirar esbarriat, va comparèixer a saludar-me. Només va adreçar-me un somrís, com si m'hagués anat veient cada dia. I de seguida va retirar-se a la seva cambra amb un caminar desmanyotat, arrossegant pesadament les xinel·les, que duia a retaló. Vaig restar com aombrat d'un llamp. La dida m'estava observant dreta a la llinda d'una porta. Sadollant-se amargament de la dolor que es pintava en la meva cara; però no em va ser possible dissimular. Després d'un llarg silenci, la bona dona va rompre en un gemec:

— Filla meva! Filla de les meves entranyes!

Les llàgrimes li degotaven per les galtes, i jo em sentia escanyat per un sanglot contingut.

— Ja ho veus, Minguet —va afegir de seguida—: aquesta noia se'm fon com un terrosset de neu. Jo no sé pas què fer-hi: li dono tot lo que vol... vianda, més que un llop no en dragaria... Oh! i que se la menja! perquè de gana no n'hi manca pas; però res no li aprofita: se m'aflaqueix com si li robessin la carn a grapats; ella, que feia aquell goig que enarcava, tan grassoneta! I surt amb uns estirabots!... Redéu, com s'és tornada! Hi ha dies que la dóna per rentar i em tira al *safaretx* els quadros, els llibres, les sabates... tot lo que li sembla brut, sigui lo què vulgui; i, apa!, ensabona que ensabona. N'ha malmeses, de coses! I ara sempre té calor, ella que era tan fredeluga. Moltes nits, a l'hivern, me la trobava asseguda sobre el llit, en camisa, amb la finestra oberta. Entén-ho, això. El metge no sap lo que s'hi pesca: que banys freds, que potingues de ca l'apotecari... Res li val. Els veïns... mala pesta els sec!... s'hi diverteixen i diuen que és boja. I jo no sé si sóc jo mateixa, que m'hi he tornada; perquè, vaja això no em cap al magí: és horrorós, horrorós! Que hi dius, tu, Minguet?

No vaig trobar un mot de consol. Me vaig abraçar amb ella i vaig llançar-me a plorar com una criatura.

D'ençà d'aquell dia les coses han anat de mal a pitjor. La Jacobè no és ombra de lo que havia sigut, ni per lo que toca al cos ni per lo que

toca a l'ànima. Deixada, macilenta, febrosa, borbolleja en comptes de parlar, i desvarieja més que enraona. Ella, el lliri de platja, l'escampa de la polidesa, avui és com una flor de camí ral. Fins l'instint de la netedat, que és tan viu en totes les noies de la costa, ha-li sigut destruït. I, la dida, com ha canviat, també! Aquella dona alta, panxudeta, entementada, d'aire festós, de mirar serè, i de boca, si bé esqueixalada, sempre ufanosa de llavis i afavorida per un posat de placidesa o d'amistós somriure, s'ha tornat pàl·lida, fantàstica i desmanegada. Sembla més alta que abans, no riu mai i mira a tothom amb **sussús**, rondina, i, com si avorrís l'aire-cel, no surt al carrer sinó per pura necessitat.

Així és com la casa de l'alegria s'és convertida en la casa del dol. Sento el trepig de la dida, que es passeja amunt i avall  
— ...trap, trap, trap...

Tots els sorolls d'aquesta casa m'inspiren una mena d'horror que em danya el cervell.

Què faré? Entraré a veure la malalta? Empenyo el cancell, me fico cap a dins... Les finestres estan gairebé ajustades i regna una mitja fosca que de moment m'esvaeix la visió. No obstant, reparo la silueta de la dida, que ve cap a mi a llargues gambades fent-me senyes de [Ø] que m'aturi i barbotejant en to de veu reganyador:

— No es pot entrar. No passeu. Qui hi ha? Qui és?

— Sóc jo —contesto—. No em coneixeu?

— Ah! ets tu?... ets en Minguet?... Bé, està bé. Hi ha tanta de gent tafanera! Mira, té: veus aquelles dues barjaules allà a la sorra? — diu indicant-me dues dones per l'esclotxa que bada un porticó una mica obert—. Què hi graten, allí, aclofades? No hi són per avemaries a dir, no: sotgen, espïen, les bandarrasses!... I tu què vols?... què cerques?

— Venia a veure la teta. Com se troba, avui?

— Com vols que es trobi, la caretona?

M'agafa per un braç m'aboca a la port del menjador.

— Mira-la: està dormint.

Guaito una llarga estona a través de l'aire ombradís, sense descobrir res que s'assembli a un cos humà. Per fi, damunt del canapè,

**obiro** un farcell i una porció de faldilla que en penja desplegado fins arran de terra, a tall de l'ala caiguda d'un aucell malalt; i a poc a poc vaig afigurant en aquest farcell els contorns d'una persona, de la qual costa d'endevinar la posició. Es ella, la Jacobè. Està de boca terrosa, amb el cap de frontalera al matalasset, i la barba closa contra el pit. Per entre els llistons del canapè surten-li un canell i una mà acanyadíssims. No es mou gota ni es diria que respirés; però m'ha semblat veure perlejar un dels seus ulls, i, tement desvetllar-la, m'enretiro de puntetes cap al fons del passadís.

— Voleu dir, que dorm? —pregunto a la dida.

— Què hi sé jo, fillet! Està quieta, descansa: vet-ho aquí.

— I què ha dit el metge? No ha vingut, avui?

— Mira, no me'n parlis, del metge: ja em té sofregida. Fa més de tres setmanes que llenço les receptes a les escombraries. És un toca-sardanes: no sap per quines mars navega. Ramonet, Ramonet, quina paret toques!... uix!... Ara surt amb que el mal gam de la noia ve de les borratxeres del seu pare i dels seus avis. Oi, quina pensada? Jo bec i tu et mareges. Vol-se'n anar al... Déu me contingui!... I mentrestant la Jacobè se'm va morint, se'm va assecant com els pàmpols de la parra, emmalaltint-se més i més a cada glop de medicina que pren. Al diable, les potingues!... No, aquest mal no és dels que es poden guarir de mà de metge o de manescal: prou que ho veig! Ah, Minguet! corren unes persones ben dolentes!...

— I bé!... A on aneu a parar?...

— Algú ens vol mal; vet-ho aquí! —me contesta pegant-me una llambregada tenebrosa i plena d'emoció—. Això no és una malura vinguda del natural de la persona; això ha sigut donat: n'estic tan certa... ¡Ah, si jo *sapigués* qui és l'ànima maleïda que em fa patir *an* aquest infantó de Déu que mai ha tingut una paraula amb ningú!... Si jo ho *sapigués*... ah, reïra!

I, al dir aquests mots, grapeja l'aire amb un moviment tan feréstec, que sento cruixir les juntures dels seus dits. Després s'arramba a la paret i s'hi posa a picar de front a coparrets, a coparrets. Quan se



torna a girar, està tan pàl·lida, que es diria que la blancor del lliscat se li ha encomanat a la cara.

— Que m'haguessin clavat una punyalada de mort, ho hauria sabut perdonar, però... això!... això no té perdó en aquest món ni a l'altre! Les penes de l'infern són massa curtes per a una dolenteria com aquesta! La meva filla, el cel del meu cap blanc!...

El plor l'ennuega. En va procuro aconsolar-la; en va tracto de dissuadir-la de la seva preocupació: és temps perdut.

— No et cansis, Minguet: no em trauràs dels meus tretze: n'estic massa convençuda. *Vui* provar la *sonàmbula*: així com així, del metge no cal esperar-ne res. I no m'assorollis. Vés, vés en nom de Déu oratja't, passeja't: no estic per corrandes. Vaig a rentar un covenell de roba que tinc al *safaretx*, i em distrauré escarrasant-me.

Surto de la casa apesarat. Capbaix i caminant d'esma, me'n vaig ensomniat anguniosament per les imatges de la realitat i per les d'un esdevenidor, més dolorós encara, que estic preveient.

A l'arribar a mig carrer de Mar m'aturo, perquè he vist el doctor Calvet i desitjo preguntar-li de la malalta. El bo de l'home deu tenir alguna visita urgent: va de pressa de pressa.

Duu les mans **encalofornades** a les butxaques del paltó, la mangala sota l'aixella, i el barret al clatell. És blanc de celles, blanc de pestanyes, blanc de cabells i blanc de cutis: en la seva carassa magra i ossuda no hi ha més que blancor, llevat de la tinta blavissa que li aco-loreix esblaimadament les nines dels ulls i les venes, que li arboregen pels polsos. Camina de pressa, i tan distret que no s'adona de mi fins que em planto al davant seu a mitja passa de distància. Aleshores fa un surt, s'atura, m'examina un moment amb mirada miop, i de seguida tanca les parpelles, amb lo qual la seva cara acaba d'esblanqueir-se del tot. Vaig a parlar, però no em dóna temps. Sense obrir els ulls més que de tard en tard i a mitges, diu així, de correguda:

— Ja sé lo que em vols preguntar. Es tracta de la teva teta: oi?... de la Jacobè. Està mala, mala, malíssima. Res: t'ho diré en quatre paraules. Tu, que has estudiat els clàssics grecs, recordaràs, segurament, el cas de la Ifigènia, filla del rei *Agamenó* [Agamèmnon], que va ser

condemnada a morir en expiació d'una falta del seu pare. Doncs vet aquí un símbol de gran realitat. No m'entens?... He, he, he... En la naturalesa passa així mateix que en la falla, igual, igual: els innocents expien els pecats dels culpables. No es perdona res: cada falta ha de posar el seu càstig, i ja que no ha satisfet en Pau, ho paga en Nicolau. És salat: oi?... He, he, he: tal vegada jo no patiria de ronquera si el meu besavi no hagués sigut tan aficionat a mastegar tabac negre. Què hi hem de fer? És la llei: *flectamus genua*. La Jacobè està sota el ganivet del gran sacrificador, un sacerdot implacable en l'exercici de les seves funcions sagrades. Vés: detura el cop, tu. És lo mateix que si et volguessis despullar de la pesantor quan caus daltabaix d'una timba. He, he, he... Aquelles disbauxes, aquelles embriagueses, aquelles brutalitats de tota mena dels serradors, algú les ha de pagar. Es inútil que m'estireu els faldons: «— Senyor doctor! senyor doctor! un remei, una medicina!». No hi sóc a temps. Us heu atipat de metzines durant anys i panys i generacions, i voleu que se us curi en el curt espai d'una malaltia. Aneu-los esperant, els miracles!... Allò de que la Ifigènia, ja dalt de l'ara, s'hagués salvat per obra i gràcia d'un déu, és la part *inverosímil* [inversemblant] de la llegenda; és lo que no esdevé mai. Aneu-los esperant pla, els miracles!... He, he, he... Res: no hi comptis, amb la teva teta. *Lasciate ogni speranza*.

Es treu el rellotge de la butxaca, se'l posa a frec del nas per mirar l'hora i exclama arrencant a caminar desafortadament:

— Dos quarts de tres!... Ui, ui, ui!...

Jo prossegueixo el meu passeig, tot donant voltes a les fondes idees que el doctor Calvet acaba de suggerir-me enmig de les seves rialletes cíniques. Serà cert que els nostres vicis més secrets i més íntims no ens afecten a nosaltres sols, sinó que produeixen una sement de dolor que anirà grillant, de generació, en generació, en el cor dels nostres fills? Es clar com l'aigua... i no m'hi havia parat mai!... O Déu meu! Tots ens *apenem* [afligim] d'oprimir algun cor, de causar algun turment als nostres semblants, i, no obstant, ens lliurem tranquil·lament a certs excessos que en *apariència* [aparença] no danyen tercer i... ah, si veiéssim les llàgrimes que faran vessar!...

Vaig meditant, meditant, i camina que caminaràs. Sí, és així: no hi ha un pensament, no hi ha una volició, que no imprimeixi un encuny, una tendència, en el nostre organisme; tendència que contribueix a informar-nos, i que es transmet i es perpetua en certa manera. La caiguda d'un gra de sorra repercuteix per tol l'univers: el primer home alena en nosaltres a traves dels segles. S'ha de deixar de banda aqueixa invenció de la moral universal que amb facilitat dispensa tot lo que palesament no perjudica a tercer; perquè, hi ha un sol acte psicològic que sigui indiferent a la humanitat?... Aqueixa moral escarransida ni sols serveix per a la vida d'aquí baix. Com sempre, Jesús té raó: s'ha d'infiltrar el bé fins en les arreltes més fines de l'ànima; i si no... I quin desig més insaciable d'expiació palpita en la naturalesa! La llei d'heretatge estenenent un riu de dolor a través de les generacions, un riu que marxa indefinidament; els pobles primitius despertant-se amb una set instintiva de sacrifici; les consciències més delicades trobant un melangiós consol en l'abnegació, en... Això és un dit que assenyala cap allà, cap a lo infinit... I, quan Jesús baixa a la nostra tenebra, clava la creu enmig del corrent de les nostres dolors sense esperança i, hereu de l'home, expia tol lo per nosaltres inexpiable... No, un hom no compren pas aquests misteris; però en sent l'harmonia, esplendor de la veritat... i la terra i el cel...

Me deixondo de les meves cabòries, i m'adono de que estic palplantat, i amb un braç en l'aire, precisament al davant del treballador d'unes sastresses, que s'estan rient de mi descaradament. Bona fila devia ser la meva, allí, dret, accionant, de segur, com un somnàmbul!... Fujo avergonyit, entrebancant-me amb les meves mateixes cames i perseguit per la tabola d'aquelles noies, que xisclen de divertiment i em diuen, a crits:

— Passi-ho bé, que cauen gotes!

Després d'aquesta ensopegada, no goso pas tornar-me'n pel mateix carrer. Veig que el mar esta bravament mogut i que ha de presentar un bonic aspecte des de les roques de la costa. Així, doncs, agafo el camí del torrent que passa pel costat de ca la dida, i em vaig enfilant muntanya amunt.

La Jacobè és a la finestra. Té el cap decantat sobre el gabió de fil de ferro d'un test de clavellines, i va seguint amb la vista la meva ascensió. Jo, que l'he coneguda tan gentil, no puc menys d'entristir-me al veure-la tan abatuda i tan demacrada. Mai més m'acompanyarà enlloc, ni es prendrà mals de cap per mi. És un mort que respira.

M'interno pel corriol que voreja els penya-segats de la costa. És un viarany que serpeja arran del precipici, i en alguns punts ressalta de la roca talment com el relleix d'una cornisa al cim d'un altíssim mural. Fa basarda de transitar-hi. Un hom se posa en una mena d'alarma latent, que esclata d'un plegat i creix fins a la terror quan s'experimenta el més mínim ensurt. Una pedreta que s'esllavissa ocasiona un esglai. La fressa brunzidora d'un vol de perdius que s'aixequen sobtadament, glaça la sang al cor; i, al pegar elles falconada cap a l'abisme, s'emporten l'esperit, despertant-hi un impuls d'imitació tan viu, que un hom segurament s'estimbaria si no pogués arrapar-se en algun tocom. A mi m'és hagut passat; i que no he pas *planyegut* [planyut] les mans en *l'apretada* [l'estreta] baldament fos a l'entorn d'un arn o d'una atzavara plena de ganxudes espines. En veritat el camí és perillós, però això m'és ara un avantatge. M'esforço a domenyar la sobreexcitació nirviosa i les rodeses de cap, pujo, baixo, corro aquí, salto allí

m'arrossego més enllà; i aquest doble exercici de cos i d'ànima em va reconfortant.

Per fi assoleixo un saplanet format al cim d'un gros penyal que torreja mar endins, i m'hi aturo a descansar. La tarda és coberta i ombrívola. El cel no pot ser més brúfol. El vent referma. La tronada rítmica de la ressaga va creixent i dilatant-se. Es desplega al meu dessota amb poderós soroll, i, de caverna en caverna, de platja en platja, la sento rodolar i retrunyir per la costa, fugint, apagant-se, sonant al lluny del lluny com un bleix d'agonia que, tot just percebut, s'esvaeix sota el tro del nou onatge, que arriba al meu penyal. Bé l'he sentida i sentida, la veu del mar; però sempre em sap bo de parar-hi l'orella.

De l'escotar ne ve el mirar. Me vaig acostant al precipici i acabo per abocar-m'hi, recalcant-me de pit a la soca d'un pi venturer que s'alça al cantell de la cinglera. Així descobreixo la timba fins al bell fons. Dues gavines volen a sota meu, ara remuntant-se, ara engrossint-se, tapant una bona porció d'espai amb llurs alasses blanques; ara abatement-se, enfonsant-se, empetitint-se fins a confondre's com dos borrallonets més, amb els borrallons d'escuma que els rompent escupen en l'aigua. Allà baix; quina revoltura d'aigües! M'entretinc procurant seguir el curs d'una ona des que comença a fer-se obiradora fins que s'esgavella als meus peus. De primer és una arrugueta que tot just s'afigura, al lluny, entre milers d'altres. Avança a poc a poc, sempre dret a terra, apa, apa... Sembla que no hagi d'arribar mai... i s'esborra i reapareix, i roda i creix i s'ageganta... Ja és una baluerna imponent, viva, agitada, que es boteix com un múscul colossal que es concentra i acumula; i al seu entorn s'*embalma* [es balma] el mar com xuclat. I avant. La seva marxa és plena de majestat i de feresa. S'acosta lentament, i, al trobar l'aspresa de la primera seca, s'atura vacil·lant, s'alça i s'aprima, mostrant la verdor transparent del seu si d'esmaragda, i, ja ben alzinada va cargolant-se com una estampa de goma sota l'alè d'un xicot, se romp per la fina cresta en devessall cristal·lí, i es precipita tota plegada a terra amb ronc terrabastall, tomballonejant ací i allà, escalant les penyes i omplint l'aire de xarbots... I una onada ve després de l'altra, i el

brogit i el moviment i el combat no s'acaben mai i ofereixen sempre variacions interessants. És un espectacle que no cansa.

Abraçat còmodament amb el pi que es decanta sobre l'abisme, gaudeixo un punt de felicitat. Me vaig oblidant de tot. Al principi encara salten pel meu cervell algunes idees. Se m'acut que el mar ve a ser el cor del nostre planeta, el gran centre de la circulació, ja que d'ell ixen els núvols que **ruen** pel cel, la rosada que refresca els matins i les pluges que alimenten els rius; i els rius són les artèries, que tornen contínuament al cor lo que del cor van contínuament rebent. Aquestes idees me concentren una estoneta. Després no penso gaire res més. M'aboco als sentits oberts, m'abandono a les percepcions, me deixo compenetrar pel cosmos... La meva ànima es vessa a l'exterior: és la sensació de la immensitat, el palp de les belleses fondes del paisatge... és quelcom que flota en la ratxada sonora, s'estén a lo llarg dels xiulets del vent i rodola envolt amb la bramulada de la maror. Els meus músculs se relaxen en suau repòs. Veig, sento i frueixo. Quan l'aigua reflueix al meu dessota, les roques mig negades aixequen els seus lloms coberts d'una **tinyassa** de color de mares de vi, i m'envien una alenada flairosa que em vigoritza. Estic en l'ambient més apropiat a la meva vida, intimo amb una naturalesa amiga, i no tinc pas consciència del temps que passa.

De sobte experimento una extremitud immotivada, i la imatge de la Jacobè es presenta ràpidament a la meva pensa. Els batecs del meu cor *m'assorollen* [em sorollen] tot. Em giro, i... allí està la mateixa Jacobè en carn i ossos, allí asseguda en un roc, sota una figuera de moro. Es coneix que és arribada suara suara; encara panteixa de fatic. Està distreta, amb el cos vinclat endavant, el cap jup i els braços llançats a la falda, entreditades al damunt dels genolls les dues mans llargues i seques. No sent els meus passos ni s'adona de la meva presència, L'angúnia de la febre es pinta en el seu semblant *entressuat* [suat]. En les seves parpelles moradenques es transparenten les congestionades venes, fines i vermelles com les ratlletes que **gaien** una flor de malva. Les aletes del nas li blavegen.

Què fer?... Aquí són els meus treballs. Com tornar-la a casa seva per aquells camins perillosos? Si algú m'ajudés... D'una llambregada m'emporto el paisatge, cercant-hi una esperança, un auxili... No m'enduc més que negres penyals, viaranys feréstecs, la mar deserta, la tarda que fineix.

És una d'aquelles fatalitats que deixen un hom sense acció ni defensa. No es pot intentar res: plegar els braços i carregar-se de paciència. És lo que faig: espero i veurem. La Jacobè és la primera a parlar. Aixeca el cap, m'esguarda, procurant fixar les seves nines inestables, i diu, amb un encert que em sorprèn:

— Tira, Minguet! Quina cama tens més llarga! T'he seguit... (No puc dir fava) Pujaves pel... dallòs... i he pensat: «¿Ont anirà tot sol, aquesta criatura, pels caminals de les cabres?».

De seguida comença a divagar.

— Sortia fum. Jo... saps?... volava darrera d'un gavinet blanc... vola, vola... Estic més... més... saps? agafada!...

— Cansada: oi? Estàs cansada: veritat?

— I sí, home! és clar!... Vola cap aquí, vola cap allà, marges i més marges... la...

— No enraonis, manyaga: descansa.

Em creu. Calla una estoneta, però no troba repòs. Està excitada. La barba li tremola, i els *nirvis* [nervis] **bruixulegen** i salten en ses parpelles. Al cap de poc torna a posar-se a parlar, amb llengua arrossegadissa, amb un balbuceig penós, sense donar entonació al discurs.

— La mare és del puny estret. La gran rata m'amagava el vi... Me té tancada amb pany i clau, i la... la...

Perd el fil de la idea. La seva vista es desllueix com un punt de la nit del qual acaba de caure una estrella. Després d'un moment la llum torna als seus ulls, i un somrís maneja els seus llavis relaxats.

— Saps?... Em caso la setmana entrant amb en Panxo Canyelles. Es vell, però presentós, i es... és un burro d'or. M'ha demanat perquè sap que sóc de sang reial... Les joies són encarregades a Barcelona:

mantellina negra... el gran ròssec... arracades de dallonses... Tu n'estaràs pla cofoi! Oh! oh! oh!... La ventafocs!... Xinell·les de vidre... vestits dels peixos de la...

I a mitja paraula s'atura amb la boca badada, i les seves carns es tenyeixen d'una grisor cadavèrica. *S'apreta* [es prem] el ventre com si hi tingués una viva dolor, i vinga balandrejar de mig cos en amunt, balandreja que balandreja, tot llançant uns gemecs que s'assemblen al belar d'un cabrit nadó. I jo resto immòbil al davant d'ella en la melangiosa actitud amb què el Dant contemplava les ànimes en pena, de les quals no podia pas alleujar els suplicis.

Mentrestant el temps va que vol. El sol deu estar a prop de la posta. I sempre la mateixa soledat. No hi ha un pastor en les garrotxes, no es sent dringar una esquella. Tal vegada si cridés compareixeria algú. Ho provo: crido, crido... Ningú enlloc. El vent udola més que mai. L'arbrissa s'ajeu com els blats en herba sota un bell ruixat. Les ginestes aplaquen a la roca llurs branquillons esparpellats, que hi ditegen tremolosament. Els fantàstics penyals xisclen monstruosament a lo llarg de la costa. No mancaria sinó un xàfec.

Sento que em toquen. És la Jacobè. Dreta al meu costat, m'estira la capa dient:

— Vina, anem, Minguet; anem cap a casa.

I, abans *de* [Ø] que em pugui revenir de la sorpresa, s'esmuny per una baixadeta i guanya el corriol que s'obre entre la penya i el precipici. Ni esma tinc per a seguir-la, com no sigui amb una mirada, amb la qual se'n va tot el meu esperi!. La infeliç orada avança per l'estret viarany sense ni sols estintolar una mà, amb el sac abombollat de vent a l'esquena, i les faldilles fuetejant-li per darrera. Porta una mitja a garró, que pot entrebancar-la. Va caminant, caminant... La ratxa se li enduu el mocador del cap, que ve a enganxar-se a prop meu en unes romegueres. El pentinat se li ha desfet, i les trenes li pengen de gairell, a grans bagues d'or, pel bescoll i una galta, fins arran del muscle. Va caminant. Després s'atura, s'entregira i, em fa senyes *de* [Ø] que la segueixi.



És exposar la vida, però... no m'hi vull pensar. Vaig a prendre carrera, i en aquell mateix moment reparo que la noia, tintinejant, arrenca a córrer cap a mi, esfereïda i esborneiada. Val més així. Va corrent amb alè perdut; i, així que m'assoleix, em tira un dels seus braços a l'espatlla, voltant-lo pel meu clatell, i s'hi repenja tota, acotant la cama al meu pit, amb l'altre braç desmaïdament llençat i les cames en fallença, com si li manquessin les forces. Jo començo a respirar després del gran esclai. L'abraço estretament, i dic-li amb tendresa:

— Pobra Jacobè! Pobra teta! Què tens? Per què t'apartes del meu costat? Aquí, amb mi, estàs bé. Ja saps que jo t'estimo... que sóc el teu petit...

Mes, segurament, no està en disposició d'entendre'm.

Aixeca la seva cara anguniosa, i, movent amb dificultat els llavis xops de salivera, barboteja una explicació amb tantes veus inarticulades i tants mots mal aplicats que, encara que hagués tingut algun lluc de raó, hauria sigut intel·ligible. Parla d'uns sorolls, d'una lloca, d'un mirinyac, de la xemeneia del seu vestit, de... què sé jo? d'una por que fuig de l'esfera de lo que es pot capir, i que un hom no sap com esvair ni apaivagar. Intento, no obstant, infondre-li coratge.

— No t'espantis: jo et defensaré. Que vinguin! —crido—. Aquí els espero. Ai, si s'acosten al volt de la meva grapa!

Però callo tot seguit perquè, la veritat, aquest repte en la solitud, en presència d'aquella víctima d'una justícia misteriosa, m'esborrona a mi mateix.

Altrament comprenc que els meus esforços són infructuosos. Ella no m'atén ni em pot entendre. S'ha de deixar que es vagi refent per si sola. I, efectivament, a poc a poc va normalitzant-se, deslliga el seu braç del meu coll, i aleshores jo la solto amb un impuls instintiu d'honestesa. Mes no la desemparo pas, i la vaig seguint frec a frec, i la vaig instant a que s'assegui.

— Asseu-te, manyaga, asseu-te. Mira, aquí hi ha un bon tou d'herba. T'agrada més aquesta roca? Certament és com un pedrís. Asseu-t'hi. Tampoc?... Què cerques, doncs?...

No m'escolta poc ni molt. Va gambejant sinuosament, amb cama insegura, d'ací d'allà. És precis que m'imposi. L'agafo per un canell, i, a pesar de la seva insistència, l'arrossego al lloc més apartat de la timba i la faig seure vulgues que no. Ella al principi s'indigna i debatega.

— **Barruel...** barruel... —me va dient amb veu embofegada.

Mes, al veure'm resolut, al sentir que li parlo amb to imperiós i que l'amenaço de lligar-la si es mou, abaixa el cap cohibida i domenyada. Resta quieta, humil... Les seves faccions prenen l'aire de la imbecil·litat. Les bavalles es desfilen de la seva boca pit avall. La seva cara es va jaspant de taques moradenques. Està horrible; però quina compassió m'inspira! Quin dol sento per la violència que m'he vist obligat a exercir! Perquè, per monstruosa que sigui tornada, per embrutida que estigui amb tots els ferments de les antigues disbauxes, jo l'estimo, aquesta ànima infeliç; l'estimo a pesar de tot; i hauria volgut conservar en ella, fins a l'últim moment, el setial d'amor que hi tenia tan afermat

Ha sonat un crit... un altre... escolto atentament. Sí: els crits vénen d'amunt, de la banda de terra. Me'n vaig unes quantes passes enllà, fins a la punta més forana del saplanet, per poder atalaiar els camins. Efectivament, l'esperança no m'ha enganyat: dalt d'un pujol veig negrejar sobre el cel gris la silueta de sis o set persones. Em poso a cridar amb totes les meves forces, i balandrejo en l'aire el mocador de butxaca. M'han sentit... m'han vist i vénen. De segur ens cercaven. Però, què els passa? S'aturen... es fan enrere amb un moviment d'horror. Giro la mirada i em sento defallir. La Jacobé, aprofitant el meu descuit, s'és asseguda al cantell del penya-segat si cau no cau. Està una mica decantada, presentant-me la cara de perfil, i m'esguarda amb un sol ull, amb el posat hipòcrita d'una garsa que sotja quelcom.

— Toca'm, barruel —borbolleja amb veu fosca—. Marxo cap a la... Havana. Ja estic embarcada.

I veig que es va escorrent; que l'herba, planxada pel seu cos, reïx i s'estufa al seu darrere... que la flotant fullassa d'atzavara sobre la qual té les cames allargassades va cedint vinclant-se. Corro a deturar la caiguda; mes amb feines aconseguixo salvar-me jo mateix aferrant-me

al pi venturer que suara m'havia servit d'ampit. La terra roda al seu voltant. Al meu dessota l'abisme bada, com badallant, la seva gola immensa i ombrívola. I la Jacobè hi cau espantosament, topa amb uns alzinois, que se l'espolsen d'una zumzada, i es capbussa en la buidor avall, avall... Sembla una flor ventissa. Ses faldilles i enagos s'acampnen a tall de corona. Les primes comes hi rossegen al dedins com estams d'un lliri. Acluco un moment els ulls, i quan torno a obrir-los veig allà baix, al fons, el cadàver immòbil sobre una roca emporprada de vermellenca **tinyassa**.

De moment no sento més que una gran consternació, un gran aclaparament... i aquell deix d'ombra i de silenci que la mort, al passar, infon en la claror i els sorolls mateixos. Després van venint els records i les llàgrimes. Allí baix, damunt d'aquell túmul voltat de les aigües marines, la Jacobè em recorda tota la poesia dels seus bons temps, com una olor de violes passades ens recorda els encants de la tarda d'abril en què les collírem. Penso en el seu amor puríssim i en la seva innocència d'infant, en el bé que m'havia fet... I... té! morta! El mar juga amb les seves trenes daurades: els crancs s'enfilen ja sense por per les seves faldilles... mareta del meu cor!... I la nit va caient, caient, i sento passar sobre meu un alè sagrat. Vet allà l'antiga pedra druídica, l'altar carregat amb la seva víctima immaculada, sagnant, exànime. La naturalesa s'entenebra al contemplar la seva obra de destrucció. El tro de la ressaga s'aixeca com un cant funeral. I jo no trobo consol sinó figurant-me que estic en la muntanya del Calvari, i que el pi amb què l'abraço és la creu de Jesucrist, en qui descanso de la meva dolor i de tot lo que no entenc.



# Glossari

[Establert per Xavier Borràs.]

**Gargalada:** es refereix a una gregalada, una ventada de gregal (vent del nord-est).

**Chor:** conjunt de persones que dansen o canten plegades, antigament escrit chor i que fou pres del llatí chorus.

**Esterreig:** acte d'esterrejar, és a dir, de netejar fregant amb terra d'escudelles o altra substància absorbent.

**Xorrumet:** no recollit en cap lèxic, per bé que que Joan Coromines, sota l'article «Xorla, xurra, xorlit, xorrec», noms d'ocell, a base d'una imitació de la seva veu, cita aquesta narració de Ruyra i assenyala que «ha de ser un ocell, per la mena joveneta i saltironant de la noia que li compara».

**Sotet:** jugar a sotet, és a dir, jugar a bales.

**Xacutar:** fer puntes al coixí, fer-hi petar els boixets.

**Guimbardejar:** derivat de guimbar i, al seu torn, de gamba, és a dir, cama; saltironar.

**Paletrís:** dèria, mania, fal·lera.

**Ingra de bet:** ira, interjecció de disgust.

**Sussús:** recel o temor que rosega interiorment.

**Obiro:** d'*obirar*, contracció col·loquial d'albirar, veure de lluny o amb esforç.

**Encalofornades:** encofurnades.

**Ruen:** de *ruar*, provinent de rua: anar d'ací d'allà sense direcció o objecte determinat.

**Tinyassa:** brossa, brutícia que cobreix quelcom.

**Gaien:** de *gaiar*, és a dir, violar, presentar-se en franges.

**Bruixulegen:** de brúixola, que es mouen en totes direccions.

**Barruel:** codolell, macolí, usat com a diminutiu de forma afectuosa.

AQUESTA EDICIÓ DE *JACOBÉ*, DE JOAQUIM RUYRA,  
S'HA ACABAT D'EDITAR A LA VALL D'EN BAS  
EL 15 DE MAIG DE 2017,  
LA MATEIXA DATA, EL 1939,  
EN QUÈ L'AUTOR MORÍ A BARCELONA.